

36

UCHWAŁA Nr XXVI/180/2008 RADY POWIATU CZARNKOWSKO - TRZCIANECKIEGO

z dnia 16 grudnia 2008 r.

w sprawie: przyjęcia „Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Czarnkowsko-Trzcianeckiego na lata 2009-2012

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. 01.142.1592, Dz.U.02.23.220, Dz.U.02.62.558, Dz.U.02.113.984, 153.1271, Dz.U.02.200.1688, Dz.U.02.214.1806, Dz.U.03.162.1568, Dz.U.04.102.1055, Dz.U.07.173.1218, Dz.U.08.180.1111) oraz art. 87 ust. 1-4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 03.162.1568, Dz.U. 04.96.959, Dz.U. 04.238.2390, Dz.U. 06.50.362, Dz.U. 06.126.875), uchwala się, co następuje:

§1. Przyjmuje się „Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Czarnkowsko-Trzcianeckiego na lata 2009-2012”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Czarnkowsko-Trzcianeckiego.

§3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2009 r. i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący
Rady Powiatu
(-) *Tadeusz Mańczak*

Załącznik
Do Uchwały Nr XXVI/180/2008
Rady Powiatu Czarnkowsko-Trzcianeckiego
z dnia 16 grudnia 2008 r.

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU CZARNKOWSKO-TRZCIANECKIEGO NA LATA 2009-2012

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, to również dorobek naszych czasów. Najczęściej utożsamiamy dziedzictwo kulturowe z archeologią, architekturą, sztuką i zabytkami.

Za zabytek uznaje się nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością, stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Zabytki, ślady działalności ludzkiej są niezastąpionym źródłem informacji o życiu i działaniach człowieka oraz o historycznym rozwoju umiejętności artystycznej i technicznej. Zabytki są zasobami nieodwracalnymi decydującymi o tożsamości miejsca. Chcąc zachować łączność pomiędzy przeszłymi i przyszłymi pokoleniami, musimy dążyć do ich zachowania. złożoność i interdyscyplinarność działań w tej sferze w warunkach gospodarki rynkowej wymaga strategicznego zarządzania zabytkami opartego na długookresowej wizji rozwoju. Narzędziem realizacji strategii opieki nad zabytkami mają być programy opieki nad zabytkami.

Świadomość potrzeby ratowania i ochrony zabytków, dbanie o należyty stan zabytków jest coraz powszechniejsza wśród

mieszkańców naszego powiatu. Rewitalizacja poszczególnych obiektów, jak również całych zespołów zabudowy jest szansą na ich uratowanie. Tak więc stworzenie programu opieki nad zabytkami jest nie tylko koniecznością przewidzianą ustawą, ale przede wszystkim potrzebą społeczną. Jest również ważnym czynnikiem w upowszechnianiu wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu o ich dobrą kondycję. Miejsce nigdy nie będzie atrakcyjne dla turysty jeżeli jego zabytki będą zaniedbane, niewłaściwie promowane czy eksponowane. To urok zadbanych zabytków, ulicznych zaułków i parków tworzy niepowtarzalny charakter danego miejsca do którego z chęcią powraca turysta. Kultura i tradycja naszego regionu, malownicze położenie geograficzne oraz zabytki tworzą niepowtarzalny produkt turystyczny, który jest znaczącym elementem rozwoju powiatu.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Stanowi podwalinę współpracy między samorządem powiatowym, samorządami gminnymi, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta rozwijana w kolejnych latach powinna przynieść lokalnej społeczności wymierne korzyści - zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

1.1. Cel opracowania powiatowego programu opieki nad zabytkami.

„Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Czarnkowsko - Trzcianieckiego na lata 2009 – 2012” został opracowany celem realizacji zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2003 Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.). Ustawa wprowadza obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami przez samorządy - zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym, jak i gminnym. Zgodnie z art. 87 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy Zarząd Powiatu sporządza na okres 4 lat powiatowy program opieki nad zabytkami, który po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków przyjmuje Rada Powiatu. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym, a z jego realizacji Zarząd Powiatu sporządza co dwa lata sprawozdanie, które następnie przedstawia Radzie Powiatu. Opracowany program zostanie przyjęty do realizacji na okres 2009-2012, co jest związane z koniecznością realizacji zadania własnego przez samorząd powiatowy.

Szczegółowe cele powiatowego programu opieki nad zabytkami zawarte są w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i należą do nich:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

Tworząc Program opieki nad zabytkami w Powiecie Czarnkowsko-Trzcianieckim założono, że zasoby regionalnego dziedzictwa kulturowego są zasadniczym czynnikiem wpływającym na kształtowanie tożsamości regionalnej. Zasoby te określają i wyznaczają w dużym stopniu uwarunkowania rozwoju powiatu, stanowiąc obciążenie, ale i będąc szansą promocji.

Głównym celem sformułowania Programu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego powiatu poprzez określenie warunków organizacyjnych i finansowych w zakresie leżącym w kompetencjach powiatu, a także włączenie zabytków w rozwój gospodarczy i społeczny powiatu.

Formułując Program opieki nad zabytkami przyjęto zadania należące z mocy ustawy do obowiązków powiatu, między innymi opieki nad zabytkami, do których powiat czarnkowsko-trzcianiecki posiada tytuł prawny oraz zarysowano ogólną politykę powiatu w dziedzinie opieki nad zabytkami, nie naruszając przy tym kompetencji poszczególnych gmin i praw właścicieli.

1.2. Podstawa prawna opracowania powiatowego programu opieki nad zabytkami.

W polskim ustawodawstwie zagadnienia związane z zabytkami regulują następujące akty prawne:

Ustawy:

- 1) Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 1998 r., Nr 91, poz. 1592, tekst jednolity z dn. 27 10 27 - Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.)
- 2) Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 238, poz. 2390, z 2006 r. Nr 50, poz. 362, Nr 126, poz. 875).
- 3) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2000 r. Nr 46, poz. 543).
- 4) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - prawo budowlane (Dz.U. z 2003 r. Nr 207, poz. 2016 z późn. zm.).
- 5) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717).
- 6) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska (Dz.U. Nr 62, poz. 627).
- 7) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 92, poz. 880).

Rozporządzenia:

- 1) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2004 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych (Dz.U. z 2004 r. Nr 150, poz. 1579).
- 2) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 2005 r. Nr 112, poz. 940).
- 3) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).
- 4) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz.U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304).
- 5) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 19 kwietnia 2004 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę (Dz.U. z 2004 r. Nr 84, poz. 789).

- 6) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1305).
- 7) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).
- 8) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

Inne:

- 1) Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz.U. z 1996 r. Nr 120, poz. 564).
- 2) Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. (Dz.U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190 i 191).

1.2.1. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami) w sposób kompleksowy reguluje kwestie związane z prawną ochroną zabytków. Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Ustawa nakłada na organy administracji rządowej i samorządowej obowiązek zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury. W myśl zapisów ustawy ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zadania zdefiniowane w artykułach:

- art. 3 - podaje definicję zabytku rozumianego jako nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

W myśl regulacji ustawowej ochronie i opiece podlegają bez względu na ich stan zachowania:

- zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,
 - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa,
 - dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - cmentarzami,
 - parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - dziełami sztuki plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - materiałami bibliotecznymi,
 - instrumentami muzycznymi,
 - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - cmentarzyskami,
 - kurhanami,
 - reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto „Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej” (art. 6.2. ustawy).

- art. 4 - „Ochrona zabytków polega, w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.”

- art. 5 - „Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

- art. 7 - Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego

Organami ochrony zabytków są:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków
- art. 18 i art. 19 - zakładają obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami
- art. 20 - studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków
- art. 22 ust. 4 - „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.”
- art. 32 ust. 1 pkt 3 i ust 2 - stanowią o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków
- art. 33 ust. 1 i ust 2 - stanowią o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków

- art. 71 ust. 1 i ust 2 - zakładają sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina i jest to zadanie własne samorządu

1.2.2. Zadania i kompetencje organów powiatu w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Szczegółowy zakres zadań i kompetencji organów samorządu powiatowego w odniesieniu do problematyki ochrony dóbr kultury został uregulowany przede wszystkim w dwóch ustawach:

- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym.

- art. 4 ust. 1 - Zawiera generalną zasadę, że powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym.

Ustawodawca wymienia wśród 22 kategorii zadań publicznych powiatu kulturę i ochronę dóbr kultury. Katalog ten ma charakter zamknięty, rozszerzyć go może jedynie przepis ustawy szczególnej.

- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

- art. 103 - określa wyłączne kompetencje starosty w zakresie powoływania społecznych opiekunów zabytków. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora starosta ustanawia społecznych opiekunów zabytków lub cofa takie ustanowienie. Równocześnie starosta prowadzi listę społecznych opiekunów zabytków. Osobie fizycznej pełniącej funkcję społecznego opiekuna zabytków starosta wydaje legitymację społecznego opiekuna zabytków, natomiast osobie prawnej lub innej jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, pełniącej funkcję społecznego opiekuna zabytków, starosta wydaje zaświadczenie, które zawiera informację o nadaniu uprawnień opiekuna.

- art. 12 - starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie.

- art. 50, ust. 3 - w przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, starosta, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia. W przypadku, gdy nie jest możliwe usunięcie zagrożenia, zabytek nieruchomy może być na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wywłaszczony przez starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce położenia tego zabytku, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami.

- art. 81 - dopuszcza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych

w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane zgodnie z art. 77 może obejmować nakłady konieczne na:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Łączna kwota dotacji udzielonych przez organ stanowiący powiatu nie może prze-

kraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Organy uprawnione do udzielania dotacji prowadzą wykazy udzielonych dotacji oraz informują się wzajemnie o udzielonych dotacjach.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

2.1. Krajowa polityka w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego.

2.1.1. Założenia wynikające z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Opracowanie krajowego programu ochrony jest ustawowym obowiązkiem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W dostępnych dokumentach najważniejsze pod względem merytorycznym są następujące zasady postępowania konserwatorskiego:

- zasada *primum non nocere*;
- zasada maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
- zasada minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych);
- zasada zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
- zasada czytelności i odróżnialności ingerencji;
- zasada odwracalności metod i materiałów;
- zasada wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Zasady powyższe dotyczą i winny obowiązywać nie tylko konserwatorów zajmujących się technologiczną stroną restauracji dzieł sztuki, konserwatorów-architektów lub urbanistów, ale również pracowników urzędów konserwatorskich czy też pracowników samorządów, zwłaszcza w zakresie opiniowania i przyznawania środków na realizację programów i projektów związanych z ochroną zabytków.

2.1.2. Narodowy program kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2013.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 (w 2005 r. Ministerstwo Kultury przygotowało Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020) przyjęta została przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r., w ramach opracowywania strategicznych dokumentów programowych rozwoju społeczno-gospodarczego państwa.

Jest to rządowy dokument tworzący ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej

Polski jest „Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Dokument ten wytycza strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie;
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

W programie przyjęto następujące priorytety:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Realizowane działania mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym. Najważniejsze działania to między innymi:

Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.

- Program „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”.

Minister Kultury zaangażował się w proces tworzenia i realizacji projektów z funduszy strukturalnych poprzez stworzony przez siebie program „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”, zainicjowany i realizowany przez Narodowe Centrum Kultury. Program został uruchomiony już na początku 2003 r., jednakże istotny dla realizacji działania 1.2. moduł wspierania projektów strukturalnych pojawił się dopiero we wrześniu 2003 r. Program jest realizowany w ramach istniejących sektorowych programów operacyjnych, na podstawie których rozdysponowane zostaną fundusze strukturalne przyznane Polsce przez Unię Europejską. Głównym celem programu jest przygotowanie potencjalnych wnioskodawców do opracowania kompleksowych projektów do współfinansowania ze środków funduszy strukturalnych. Aby zapewnić spełnienie powyższych kryteriów przez projektodawców, w ramach programu organizowane są specjalistyczne szkolenia, podczas których przygotowują oni konkretne projekty, które mają zamiar realizować w swoich regionach.

- Program „Promesa Ministra Kultury”.

Beneficjenci mogą ubiegać się o dofinansowanie wkładu własnego do projektów realizowanych w ramach funduszy strukturalnych i innych funduszy europejskich w ramach programu „Promesa Ministra Kultury”. Minister

Kultury, widząc wielką szansę dla rozwoju kultury w skutecznym wykorzystaniu środków z funduszy strukturalnych, podjął decyzję o udziale w montażu finansowym wkładu krajowego wybranych projektów kulturalnych, realizowanych w ramach programów operacyjnych i inicjatyw wspólnotowych. W ramach programu dofinansowane będą inwestycje służące m. in. ochronie polskiego dziedzictwa narodowego. Wniosek może być złożony przez instytucje i osoby prawne, które mogą być beneficjentami zgodnie z opisem poszczególnych priorytetów i działań zawartych w programach operacyjnych i uzupełnieniach programów operacyjnych.

Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

Działanie będzie realizowane dzięki podnoszeniu wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego. Ponadto będą podejmowane działania mające na celu podnoszenie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków poprzez m. in. ochronę, dokumentację, popularyzację dziedzictwa kultury ludowej oraz aktywizację społeczności wiejskich, np. poprzez „Program ginące zawody”.

Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice.

Podprogram „Absent Patrimonium”. Program przewiduje budowę sieci informacji wirtualnej o zabytkach wywożonych i zaginionych.

Sektorowy program operacyjny: Rozwój kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego. Kolejny dokument strategiczny przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 6 września 2005 r.

Program ten rozwija cele Narodowego Planu Rozwoju, określając priorytety, kierunki i wysokość środków przeznaczonych na realizację zadań infrastrukturalnych z zakresu kultury i szkolnictwa artystycznego o charakterze ponadregionalnym, które będą uruchamiane z udziałem funduszy strukturalnych. Zasady wdrażania programu opierają się na regulacjach określonych dla funduszy strukturalnych oraz na krajowych regulacjach dotyczących finansów publicznych, pomocy publicznej i podziału odpowiedzialności w realizacji polityki dotyczącej ochrony i zachowania dziedzictwa kultury pomiędzy samorządami a Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Program koncentruje się na działaniach o charakterze ponadregionalnym ważnych z punktu widzenia polityki kulturalnej państwa. Ma być uzupełnieniem działań z zakresu kultury realizowanych w ramach programów regionalnych oraz komplementarny do działań z zakresu kultury możliwych do realizacji w ramach innych programów sektorowych.

2.2. Wojewódzka polityka w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego.

2.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020.

Strategia rozwoju Województwa Wielkopolskiego określa kierunki rozwoju województwa i przyjęta została przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w 2000 r.

W rozdziale „Projekcja rozwoju głównych dziedzin” (podrozdział „Przestrzeń”) między innymi omówiono zagadnienie „Zachowanie i rozwój środowiska kulturowego”. Określone zostały trzy podstawowe cele, związane z ochroną i poprawą stanu środowiska kulturowego:

- ochrona istniejącego zasobu materialnego i duchowego,
- kształtowanie przestrzeni kulturowej,
- kształtowanie świadomości,

Działania zmierzające do realizacji w/w celów to między innymi:

- wspólna polityka w zakresie ochrony środowiska kulturowego na terenie całego regionu,
- uwzględnienie znaczenia zabytków w urbanistyce i planowaniu przestrzennym,
- objęcie ochroną układów przestrzennych miast i wsi,
- powoływanie Parków i Rezerwatów Kulturowych
- oraz szereg przedsięwzięć związanych z popularyzacją wiedzy o regionie i rozwojem turystyki.

2.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Wielkopolskiego.

Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Wielkopolskiego, przyjęty został uchwałą Sejmiku Województwa Wielkopolskiego nr XLII/628/2001 z dnia 26 listopada 2001 r. Uwzględniono w nim założenia zawarte w „Strategia rozwoju Województwa Wielkopolskiego”.

Spełnia on w systemie planowania rolę ogniwa między planowaniem krajowym i planowaniem miejscowym - lokalnym, co decyduje o jego negocjacyjnej funkcji w mogących powstać różnicach interesów i konfliktach między koncepcjami rozwoju lokalnego a rozwiązaniami ogólnokrajowymi. Usytuowany jest w sferze planowania regionalnego, które jest elementem szeroko pojętego planowania strategicznego; służy formułowaniu celów rozwoju oraz sprecyzowaniu warunków efektywnego działania zapewniającego zrównoważony rozwój. Plan uwzględnia założenia polityki przestrzennej państwa i tworzy warunki do realizacji ustaleń strategii rozwoju województwa.

„Program opieki nad zabytkami Powiatu Czarńkowsko - Trzcianeckiego na lata 2009-2012” zgodny jest z wyznaczonymi w w/w Planie celami polityki przestrzennej, zasadami ich realizacji oraz przyjętymi kierunkami działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Za jedną z głównych zasad zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego uznano zachowanie dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

Za najważniejsze zadania w zakresie ochrony środowiska kulturowego uznano:

- wyodrębnienie w województwie obszarów o wysokich walorach środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- ochronę miejsc szczególnie cennych dla kultury narodowej (wymienionych wyżej jako najcenniejsze zasoby dziedzictwa kulturowego,
- ochronę i zagospodarowanie pod kątem turystycznym zabytków i historycznych miejsc na szlakach kulturowych.

2.2.3. Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013

Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 jest dokumentem opracowanym w związku z Rozporządzeniem Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności. Krajową podstawę prawną dla jego opracowania i realizacji stanowi ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r. (Dz. U z 2006 r., Nr 227, poz. 1658).

Tematy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego zawarte są w VI Priorytecie Programu - „Turystyka i środowisko kulturowe”.

Określono cele główne i szczegółowe priorytetu.

- Cel główny priorytetu to wykorzystanie środowiska przyrodniczego i kulturowego dla zwiększenia atrakcyjności regionu,
- cele szczegółowe
- wzrost udziału turystyki w gospodarce regionu,
- wzrost udziału kultury w życiu mieszkańców,

Jednym z dwóch pól interwencji jest tu - obok wsparcia rozwoju infrastruktury na terenach turystycznych - dziedzictwo kulturowe. W tym przypadku określono dwie kategorie interwencji:

- Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego,
- Rozwój infrastruktury kulturalnej.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu.

Powiat Czarńkowsko-Trzcianecki zajmuje północno-zachodnią część województwa wielkopolskiego i obejmuje terytorialnie gminy: miasto Czarńków, gminę Czarńków, gminę Drawsko, miasto i gminę Krzyż, gminę Lubasz, gminę Połajewo, miasto i gminę Trzcianka, miasto i gminę Wieleń. Zajmuje drugie miejsce w Wielkopolsce pod względem wielkości obszaru dzięki powierzchni 1808 km² i dziewiąte pod względem liczby ludności, która sięga rzędu 88000 mieszkańców. Teren powiatu to miejsce przecięcia ważnych szlaków komunikacyjnych. Na osi z Południa na Północ, tj. od Poznania do Bałtyku, oraz na osi z Zachodu na Wschód tj. trasa Kostrzyn n/Odrą - Gorzów Wlkp. - Piła. Oprócz tego krzyżują się tu linie kolejowe - tranzytowe, które przebiegają przez Krzyż Wlkp. - Trzciankę w kierunku Piły oraz dziś bardziej uczęszczana z Poznania do Szczecina. Niegdyś, w starożytności przebiegało tędy jedno z odgałęzień rzymskiego szlaku bursztynowego.

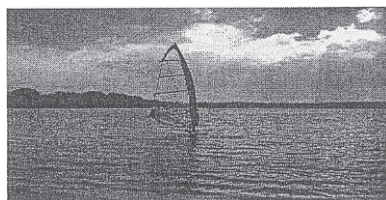
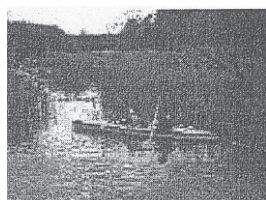
Teren Powiatu Czarnkowsko-Trzcianeckiego jest wyjątkowo urozmaicony i bogaty w walory przyrodniczo-krajobrazowe. Ponad połowę powierzchni zajmują lasy (52%). Rozległe kompleksy leśne są ostoją dla wielu rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Lasy obfitują w runo leśne, są tu doskonałe warunki dla uprawiania turystyki pieszej i rowerowej. Jest tu kilkadziesiąt jezior, kilka rzek, są również malownicze wzgórza, doliny, wąwozy i jary, co sprawia, że tereny te są niezwykle urokliwe.

O wyjątkowej urodzie regionu decydują Puszcza Notecka, Drawieński Park Narodowy, „Szwajcaria Czarnkowska” i Dolina Noteci.

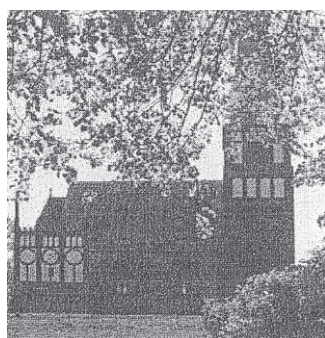
Zwiedzanie tych kompleksów jest o tyle ułatwione, że prowadzą przez nie ciekawe szlaki turystyczne, ścieżki rowerowe oraz szlaki wodne i konne.

Region ten to także prawdziwa atrakcja dla wędkarzy i amatorów sportów wodnych,

a urokliwe kościółki wiejskie, małe dworki razem ze stylowymi pałacykami zachwycają każdego swoją niepowtarzalną urodą

Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Siedlisku

Pałac w Lubasz z połowy XVIII w.

Występowanie obiektów zabytkowych na terenie powiatu jest zróżnicowane i wynika z wielu uwarunkowań, głównie fizjograficznych i osadniczych. Południowo-zachodnią część powiatu stanowi Puszcza Notecka. Również północno-zachodni skraj powiatu związany jest z przyrodą Drawieńskiego Parku Narodowego. Centralną, równoleżnikowo usytuowaną połącz powiatu obejmuje dolina Noteci. Najbardziej rolniczy charakter posiada gmina Połajewo i w pewnych częściach gminy Czarnków, Lubasz i Trzcianka.

Przy podejmowaniu działań promocyjnych powiatu na szczególną uwagę zasługuje przyroda i dziedzictwo kulturowe doliny Noteci. Wiąże się ona bardzo ściśle z osadnictwem ludzkim występującymi tu na przestrzeni całych pradziejów, począwszy od epoki kamienia, poprzez epokę brązu, okres wpływów rzymskich, wczesne i późne średniowiecze aż po czasy nowożytności. Na terenie tym występują pozostałości osadnictwa olęderskiego z początków XVII wieku. Jest ono na skutek długoletnich zaniedbań w większości w złym stanie technicznym, a w wielu przypadkach zostały znacząco przekształcone.

Na obszarach zurbanizowanych oraz rolniczych na uwagę zasługuje architektura sakralna. Do szczególnie cennych obiektów sakralnych na tym terenie należą kościoły w Czarnkowie, Wieleniu i Lubasz:

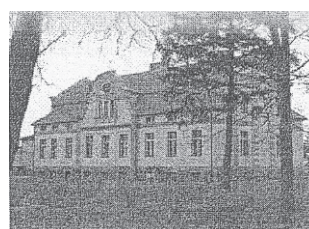

Kościół pw. św. Marii Magdaleny w Czarnkowie

Kościół pw. Narodzenia NMP w Lubasz

Na terenie Wielenia znajduje się dawna okazała rezydencja rodu Sapiechów oraz dwór w zespole dworsko - folwarcznym Arntowo obecnie Liceum Ogólnokształcące, natomiast w gminie Lubasz okazały pałac Hochbergów w Goraju

3.1. Zabytki nieruchome na terenie Powiatu Czarnkowsko - Trzcianeckiego

W myśl art. 6 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami za zabytki ruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Pod względem bogactwa dóbr kultury powiat czarnkowsko - trzcianecki charakteryzuje się dużą zasobnością.

Na terenie Powiatu Czarnkowsko-Trzcianeckiego rejestrem objęte są 123 obiekty wg następujących kategorii:

- układy urbanistyczne -	2
- zabudowa mieszkalna -	7
- obiekty sakralne -	24
- obiekty użyteczności publicznej -	3
- obiekty przemysłowe i gospodarcze -	6
- pałace i dwory -	12
- zespoły folwarczne -	1
- parki -	24
- cmentarze -	31
- stanowiska archeologiczne -	13
- inne - stopnie wodne -	11

Na terenie powiatu zachowało się 5 historycznych układów urbanistycznych: Czarnków, Wieleń, Trzcianka, Radolin i Krzyż. Najstarsze z nich to wpisane do rejestru zabytków miasta Czarnków i Wieleń - średniowieczne grody przy przeprawie przez Notec nieznaną dacie lokacji wzmiankowane jako miasta odpowiednio w 1369r. i 1458 r. Później w XVIII wieku powstały ośrodki miejskie w Trzciance w 1731 r. na bazie średniowiecznej wsi Radolin lokowany w 1759 r. od 1857 roku ponownie wieś. Około połowy 19 wieku powstał Krzyż w związku z budową linii kolei wschodniej Berlin - Królewiec. Miasta powstałe w średniowieczu i w czasach nowożytnych kształtowane były wg tych samych reguł. Ich centra stanowią czworoboczne rynki, otoczone siatką ulic.

W miastach zachowały się zabytki architektury sakralnej należą do nich kościoły w Czarnkowie p.w. Św. Marii Magdaleny ok. 1570-80, Wieleniu p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Michała Archaniola zbudowany w 1615 r., kościół p.w. św. Jana Chrzciciela w Trzciance z 1914-7, dawny kościół ewangelicki w Radolinie ob. p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy z 1893 r. oraz kościoły p.w. Św. Antoniego wzniesiony dla ewangelików w 1882r. i Najświętszego Serca Pana Jezusa z 1936 r. w Krzyżu. W Czarnkowie zachował się klasycystyczny ratusz z poł. XIX w., podobnie w Wieleniu zachowany ratusz pochodzi z 2 poł. XIX w. ob. dom pl. Powstańców Wlkp. 3 w. oraz budynki starostw w Czarnkowie z 1906 r. i Wieleniu z 1895 r. W miastach zachowały się także inne obiekty użyteczności publicznej (szkoły, szpital, poczty, dworce kolejowe itp.) oraz liczne domy mieszkalne z XIX oraz pocz. XX w.

Wśród obiektów zabytkowych najliczniej reprezentowane są obiekty sakralne. W sumie na terenie powiatu czarnkowsko - trzcianeckiego znajduje się 49 kościołów w tym 20 wpisanych do rejestru zabytków. Do szczególnie cennych należą kościoły w Czarnkowie p.w. Św. Marii Magdaleny ok. 1570-80, odpustowy w Lubasz p.w. Narodzenia NMP wystawiony w latach 1750-61, Wieleniu p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Michała Archaniola zbudowany w 1615 r., Połajewie p.w. Św. Michała Archaniola z ok. 1773-78r. i kaplica św. Zofii na terenie parku w Gębicach z 1785 r. Poza w/w obiektami do najciekawszych należy grupa 10 drewnianych i szachulcowych kościołów są wśród nich m.in. kościoły filialne w Dzierżaninie Wielkim p.w. MB Różańcowej z 1595 r., Dzierżaninie Małym p.w. św. Stanisława Kostki z 1600 r., Nowych Dworach p.w. Św. Jana Chrzciciela z 1615 r., Chelście p.w. MB Królowej Polski z 1765 r., Hucie Szklanej z 1774 r., Herburtowie p.w. MB Siewnej z 1787 r., Biernatowie p.w. Wniebowzięcia NMP z 1843 r, Kocieniu Wielkim z 1844 r. Do interesujących XIX i XX w. obiektów sakralnych należą kościół par. p.w. św. Stanisława Bpa. w Rosku wzniesiony w latach 1856-9, kościół par. p.w. Wniebowzięcia NMP w Pilce z 1869 r., kościół p.w. św. Jana Chrzciciela w Trzciance z lat 1914-17 a także grupa kościołów poewangelickich ob. katolickich z tego okresu w Gębicach p.w. św. Andrzeja Boboli z lat 1869-77, Folsztynie p. w. śś. Piotra i Pawła z 1870 r., w Radolinie kościół fil. p.w. MB Nieustającej Pomocy z 1893 r., kościół p.w. Najświętszego Serca PJ w Siedlisku 1907-8 r., w Kwiejcach kościół p.w. Niepokalanej Marii z Fatimy z 1909 r., w Dębogórze kościół p.w. MB Wspomożenia Wiernych z 1910 r., w Hucie p.w. św. Antoniego Padewskiego ok. 1910 r.

Jedną z cech charakterystycznych krajobrazu kulturowego powiatu czarnkowsko -trzcianeckiego jest duża ilość pałaców i dworów (w ewidencji figuruje 36 obiektów; w rejestrze zabytków - 12) oraz związanych z nimi zabudowań mieszkalnych i folwarcznych. Najstarszą rezydencją jest barokowy pałac w Wieleniu. Jego początki sięgają czasów Kazimierza Wielkiego, a być może grodu z 1108 r. Odbudowany i zapewne otoczony fortyfikacjami ziemnymi w 1 poł. XVII w. przez Zofię z Herburtów Kostkową 2 voto Czarkowską. Swoją obecną formę uzyskał w latach 1749 -50 staraniem Piotra Sapiehy, prawdopodobnie wg. projektu Marcina Frantza. Drugą barokową rezydencją z XVIII w.: pałac w Lubasz z poł. XVIII w. przebudowany w k. XVIII w. i 1 poł. XIX w. Do rezydencji powstałych w 1 poł. XIX w. należą do nich m. in. klasycystyczny dwór w Kruczu, pałace w Dębogórze, Białej gm. Trzcianka. Najwięcej zachowanych pałaców i dworów pochodzi z XIX i pocz. XX w. są to historyczujące rezydencje w Kuźnicy Czarnkowskiej, Sławnie, Bzowie. Do najbardziej interesujących siedzib należy zespół pałacowy w Goraju z neorenesansowym pałacem z lat 1910-20 wg. projektu architekta Brano Frankę i kompleksem otaczających go budynków m.in. masztalarnią i ujeżdżalnią, remizą, domem ogrodnika, budynkiem administracyjno - mieszkalnym i przepompownią. Do równie ciekawych należy drewniany dwór myśliwski z 1908 r. w Gniewomierzu.

Przy rezydencjach znajdowały się parki. Na terenie powiatu czarnkowsko -trzcianeckiego zachowało się ich 30, z czego 24 wpisano do rejestru zabytków. Najstarsze pochodzą z 2 poł. XVIII w. (Wieleń, Lubasz, Biała gm. Trzcianka). Najwięcej zachowanych parków pochodzi z XIX w. Są to założenia

krajobrazowe. Najbardziej malownicze parki zachowały się - oprócz w/w - w Goraju, Sławnie, Trzciance park przy ul. Tetmajera, Rychliku, Sarbii i Kruczu.

Rezydencjom z reguły towarzyszą zabudowania folwarczne. Na terenie powiatu zewidencjonowane zostały 41 zespoły lub ich pozostałości. Do rejestru zabytków wpisana jest stajnia wraz z oficynami w Wieleniu oraz spichlerz w Ciszku.

TYP OBIEKTU	MUROWANY	DREWNIANY	W TYM WPISANY DO REJESTRU
1. UKŁADY URBANISTYCZNE ilość 5	x	x	2
2. UKŁADY RURALISTYCZNE ilość 29	x	X	
3. ZABUDOWA MIESZKALNA	2262	206	7
4. OBIEKTY SAKRALNE			
a. kościoły romańskie			
b. kościoły gotyckie			
c. kościoły nowożytnie XVI-XVIII w.	4	7	9
d. kościoły XIX w. – 1945 r.	35	3	7
e. klasztory			
f. synagogi, bóżnice			
g. kaplice, dzwonnice, bramy, ogrodzenia inne	43	5	4
5. BUDOWNICTWO OBRONNE			
a. zamki i ich relikty			
b. miejskie mury obronne			
c. fortyfikacje nowożytne i późniejsze			
6. OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ			
a. ratusze	2		1
b. budynki adm.publ., sądy, banki, poczty	31	1	1
c. szkoły	71	1	
d. leśniczówki i gajówki	4		
e. karczmy i zajazdy	3		
f. inne	14	1	1
7. OBIEKTY PRZEMYSŁOWE I GOSPODARCZE			
a. zakłady przemysłowe	6		
b. dworce kolejowe z zespołami bud.	14	2	
c. spichrze, magazyny, stodoły	35	67	
d. młyny	10	1	
e. gorzelnie i browary	6		
f. mleczarnie			
g. kuźnie	17		
h. wiatraki	2	1	1
i. wieże ciśnień	4		
j. inne	217	35	5
8. PAŁACE I DWORY	35	1	12
9. ZESPOŁY FOLWARCZNE	41		
a. stodoły	8		
b. spichrze	5	1	
c. obory	6		
d. stajnie	7	1	1
e. chlewnie	12		
f. owczarnie	3		
g. kuźnie	4		
h. wagi	1		
i. inne magazyny	2		
j. gorzelnie i browary	6		
k. inne	25		
10. PARKI ilość 30	x	X	24
a. altany, lodownie, inne elem. małej arch.			
b. bramy i ogrodzenia			
11. CMENTARZE ilość			
a. rzymsko-katolickie 55	X	X	6
b. ewangelickie 141	X	X	22
c. prawosławne	X	X	
d. żydowskie 6	X	X	2
e. inne 15	X	X	1
12. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	ilość ogółem		wpisanych do rejestru
a. grodziska	4	X	2

b. osady	1907	X	x
c. cmentarzyska	105	x	8
d. inne	9	x	1
13. INNE			
a. przepompownia	1		
b. stopień wodny	11		11
c. most drogowy	1		
d. transformator	2		

3.2. Wykaz zabytków ruchomych na terenie Powiatu Czarnkowsko -Trzcianeckiego.

W Powiecie Czarnkowsko-Trzcianeckim zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków to głównie wystrój i wyposażenie kościołów. Do najcenniejszych obiektów o jednorodnym wystroju należą kościoły parafialne w Czarnkowie, Lubasz, Wieleniu.

Zespół wystroju i wyposażenia kościoła parafialnego p.w. św. Marii Magdaleny w Czarnkowie wpisany do rejestru zabytków pod numerami 301 B decyzją z dnia 21.07.1951 r. oraz 728 -777 decyzją z dnia 05.05.1983 r. - posiada bogate renesansowe i barokowe wyposażenie składające się z ołtarzy, obrazów, rzeźb, nagrobka piętrowego Macieja Czarnowskiego i jego żony Katarzyny Opalińskiej, sarkofagu cynowego Adama Sędziwoja Czarnowskiego, odlanego przez Jakuba Kanadeja, płyty epitafijnej Stanisława Sędziwoja Czarnowskiego. Stan obiektów jest dość dobry, nagrobek i sarkofag po konserwacji w latach 80-tych XX w.

Ponadto w Starostwie Powiatowym w Czarnkowie znajduje się zespół witraży w sali sesyjnej i na klatce schodowej z lat 1911-13 wpisany do rejestru zabytków pod numerem 39/Wlkp/B decyzją z dnia 06.09.2002 r. Obecnie witraże wymagają przeołowienia.

Zespół wystroju i wyposażenia kościoła parafialnego p.w. Narodzenia NMP w Lubasz wpisany do rejestru zabytków pod numerami 1327-1371 B decyzją z dnia 15.03.1985 r. Jest to jeden z najciekawszych zespołów wyposażenia sakralnego

na terenie ptn.. Wielkopolski i obejmuje pięć dużych ołtarzy, stalle, prospekt organowy, dekoracje sztukatorską chóru, portali w prezbiterium, na sklepieniu nawy polichromia Wacława Taranczewskiego. W ostatnich latach przeprowadzono konserwację ołtarza głównego i dwóch bocznych, ołtarze w kaplicach i stalle wymagają podjęcia prac konserwatorskich, dotychczasowe przemalowania zatężyły ich pierwotny charakter. Wskazana stopniowa konserwacja przemalowanego wyposażenia. Także malowidła W. Taranczewskiego na stropie wymagają oczyszczenia i usunięcia wyluszczeń.

Zespół wystroju i wyposażenia kościoła parafialnego p.w. św. Michała Archanioła i MB Wniebowziętej w Wieleniu wpisany do rejestru zabytków pod numerami 989 -1011 B decyzją z dnia 02.11.1983 r., 1437-38 B decyzją z dnia 13.11.1985 r. oraz 1452 B decyzją z dnia 22.03. 1983 r. Zespół obejmuje barokowe ołtarze z kurdybanowymi antependiami, rzeźby, obrazy, rzemiosło, szafki cechowe oraz cynowy sarkofag Jana Kostki ze Sztemberka z warsztatu Jakuba Kanadeja po konserwacji w latach 1993-96. Pozostałe wyposażenie znajduje się w stanie zadowalającym, wskazane oczyszczenie zabytkowej polichromii z 1 ćw. XVIII w. wykonanej przez Antoniego Pallme oraz konserwacja drugiego kurdybanowego antependium.

Kościoły zbudowane w XIX i XX w. posiadają jednorodne skromne wyposażenie, które jest najczęściej w zadowalającym stanie technicznym i nie wymaga podjęcia pilnych prac konserwatorskich.

Zabytki ruchome w ewidencji i rejestrze zabytków*

L.p.	Gmina	Liczba wpisów w rejestrze	Liczba obiektów w rejestrze	Liczba obiektów w ewidencji
1.	Miasto Czarnków	3	80	43
2.	Gmina Czarnków	2	20	43
3.	Drawsko	1	6	9
4.	Krzyż	-	2	2
5.	Lubasz	1	84	100
6.	Potajewo	1	14	10
7.	Trzcianka	4	90	200
8.	Wielen	11	62	139
	Razem:	23	358	546

* na podstawie danych oprac. przez pracowników Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu Delegatura w Pile w 2007 r.

3.3. Zabytki archeologiczne.

Dobre warunki glebowe i hydrograficzne sprawiły, iż na przestrzeni dziejów obszar dzisiejszego powiatu czarnkowsko - trzcianeckiego cechowało niezwykle intensywne osadnictwo. W materiałach archeologicznych powiatu czarnkowsko -

trzcianeckiego reprezentowany jest niemal cały przekrój chronologiczny pradziejów - od środkowej i młodszej epoki kamienia, poprzez epokę brązu (stanowiska archeologiczne związane z ludnością kultury łużyckiej), okres wpływów rzymskich, wczesne i późne aż po czasy nowożytne.

Osadnictwo pradziejowe związane jest głównie z ciekami wodnymi i grupuje się przede wszystkim wzdłuż dolin rzecznych, cieków wodnych, na krawędziach i stokach jezior. Osadnictwo wczesnośredniowieczne i średniowieczne rozwija się również na wysoczyznach oraz wokół obecnych miejscowości wyznaczając tym samym ich metrykę.

Najstarsze fakty osadnicze zarejestrowane na terenie powiatu czarnkowsko -trzcianeckiego wiążą się ze środkową i młodszą epoką kamienia. Występuje stosunkowo wiele stanowisk z epoki brązu i epoki żelaza (kultura łużycka, pomorska oraz okres wpływów rzymskich - kultura wielbarska). Stanowiska takie zarejestrowano nieomal we wszystkich gminach powiatu. Na omawianym obszarze zdecydowanie dominuje osadnictwo związane z intensyfikacją procesów osadniczych we wczesnym i późnym średniowieczu. Charakterystyczne

dla tego czasu grodziska stanowią obiekty o dużych walorach turystyczno - krajobrazowych.

Na terenie powiatu odnotowano ponad 2000 stanowisk archeologicznych, czyli pozostałości terenowych pradziejowego i historycznego osadnictwa, na których wydzielono 2749 faktów osadniczych (grodzisk, osad, punktów i śladów osadniczych oraz cmentarzysk) o różnym przyporządkowaniu chronologiczno-kulturowym. Najwięcej faktów osadniczych zlokalizowanych jest na terenie gminy Czarnków (695), Trzcianka (602) i Wieleń (515). Ilość faktów osadniczych w pozostałych gminach przedstawia się następująco: Drawsko - 229, Krzyż - 306, Lubasz-O 196, Połajewo - 333.

3.3.1. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków na terenie Powiatu Czarnkowsko -Trzcianeckiego *

Powiat	Gmina	Kategorie faktów osadniczych w obrębie stanowisk								ogólna ilość stan. archeo.
		Grodziska	Cmentarz, płaskie	Cmentarz, kurhanowe	Osady	Punkty osadnicze	Ślady osadnicze	Inne	Razem	
Czarnkowsko - Trzcianecki	Czarnków	1	32	6	262	164	230	-	695	493
	Drawsko	-	4	-	90	56	79	-	229	169
	Krzyż	1	3	-	72	45	63	1	306	135
	Lubasz	-	3	-	77	48	67	1	196	144
	Połajewo	-	5	1	131	82	114	-	333	246
	Trzcianka	-	8	7	234	146	205	4	602	447
	Wieleń	-	17	3	198	124	173	-	515	372
Razem		2	72	17	1056	665	931	6	2749	2006

* wg, Raportu o stanie zabytków archeologicznych w województwie wielkopolskim, „Wielkopolski Biuletyn Konserwatorski”, t. 3, cz. 1, Poznań 2006.

Do rejestru zabytków z terenu gmin Powiatu Czarnkowsko - Trzcianeckiego wpisanych zostało 11 stanowisk archeologicznych (grodziska, osady i cmentarzyska):

- Gmina Lubasz

Na terenie gminy Lubasz znajduje się 1 stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
Lubasz, stan. 1	43-24	grodzisko	1

- Gmina Trzcianka

Na terenie gminy Trzcianka znajduje się 9 stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
Biała, stan. 1	38-24/76	cmentarzysko kurhanowe	1
Biała, stan. 26	39-24/20	cmentarzysko płaskie	3
Sarcz, stan. 2	38-23/2	cmentarzysko kurhanowe	1
Stobno, stan. 42	37-25/32	cmentarzysko kurhanowe	1
Trzcianka, stan. 2	38-23/25	cmentarzysko kurhanowe	1
Trzcianka, stan. 3	38-23/26	cmentarzysko kurhanowe	1
Stobno, stan. 46	37-25/33	cmentarzysko kurhanowe	1
Stobno, stan. 57	37-25/44	cmentarzysko kurhanowe	1
Radolin, stan. 1	39-24/34	grodzisko	2

- Gmina Wieleń

Na terenie gminy Wieleń znajduje się 1 stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
Rosko, stan. 47	43-22/22	obiekt kultowy	1

* na podstawie danych z Raportu o stanie zabytków w powiecie czarnkowsko - trzcianeckim, oprac. przez pracowników Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu Delegatura w Pile.

LEGENDA

1) stan zachowania dobry, nie wymagający żadnych zabiegów konserwatorskich

2) wymaga zabezpieczenia i uzupełnienia ubytków w rzeźbie

3) celowość wykreślenia z rejestru zabytków

3.3.2. Wykaz stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej*

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT
Biała, stan. 1	38-24/76	cmentarzysko kurhanowe
Sarcz, stan. 2	38-23/2	cmentarzysko kurhanowe
Stobno, stan. 42	37-25/32	cmentarzysko kurhanowe
Trzcianka, stan. 2	38-23/25	cmentarzysko kurhanowe
Trzcianka, stan. 3	38-23/26	cmentarzysko kurhanowe
Stobno, stan. 46	37-25/33	cmentarzysko kurhanowe
Stobno, stan. 57	37-25/44	cmentarzysko kurhanowe
Radolin, stan. 1 Kuźnica Czarnkowska, stan. 4 Stobno, stan. 34 Stobno, stan. 48 Lubasz, stan. 1	39-24/34 41-24/3 37-25/95 37-25/35 43-24	grodzisko cmentarzysko kurhanowe cmentarzysko kurhanowe cmentarzysko kurhanowe grodzisko

* na podstawie danych z Raportu o stanie zabytków w powiecie czarnkowsko - trzcianeckim, oprac. przez pracowników Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu Delegatura w Pile.

Środkowy rejon Pradoliny Noteci stanowi dla studiów nad stosunkami kulturowymi na pograniczu Pomorza i Wielkopolski niezwykle interesujący obszar. Potwierdziły to dotychczasowe wyniki prac ratowniczych prowadzonych w tym rejonie w ostatnich latach, między innymi w Wapniach, stan. 129. Badania na tym stanowisku przyniosły wyjątkowo bogate ślady osadnictwa z okresu neolitu, epoki brązu (osada i cmentarzysko kultury łużyckiej), początku epoki żelaza, okresu wpływów rzymskich oraz wczesnego średniowiecza (osada z 2 poł. XI - poł. XIII w.) Stanowisko to położone jest w pobliżu płaskiego i kurhanowego cmentarzyska ludności przynajmniej kilku różnych kultur w Białej, datowanego na III - II w.p.n.e. Z grupy nowych informacji archeologicznych odkrytych w dorzeczu środkowej Noteci uwagę szczególną zwraca gromadne znalezisko przedmiotów brązowych z Roska, stan. 47 (stanowisko wpisane do rejestru zabytków w 2003 r.) łączące się z kulturą łużycką. Zespół brązów z Roska datuje się na VIII - VII wiek p.n.e. Jest to zespół narzędzi charakterystyczny głównie dla Śląska i Wielkopolski. Trudno także przecenić wyniki badań archeologicznych w Rosku, stan. 4 prowadzonych w 2003 r. Na niewielkim wzniesieniu znajdującym się na terasie nadzalewowej w pradolinie Noteci odkryto wielokulturowe stanowisko ze śladami po obozowiskach i osadach z doby mezolitu, neolitu, wczesnej epoki brązu oraz osadę ludności kultury łużyckiej.

Badania prowadzone w ostatnich latach w środkowym rejonie pradoliny Noteci pozwalają obecnie nieco inaczej patrzeć na zasiedlenie tego obszaru w prahistorii, a jednocześnie pełniej, choć ciągle jeszcze nie do końca, uchwycić procesy, zjawiska i tendencje osadnicze jakie miały tu miejsce. Pradolina Noteci będąca w pradziejach wielką arterią służącą utrzymywaniu kontaktów z jednej strony między Pomorzem i Wielkopolską, z drugiej między Brandenburgią a Wielkopolską i Kujawami, kryje w sobie jeszcze wiele śladów osadnictwa pradziejowego. Dla pełnego ich poznania są jednak potrzebne dalsze, szczególnie interdyscyplinarne badania, które pozwolą przygotować studium o stosunkach kulturowych w pradolinie Noteci w pradziejach.

Do najważniejszych zadań związanych z ochroną zabytków archeologicznych należy przeciwdziałanie niszczeniu stano-

wisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych, uwzględnianie przy wydawaniu pozwoleń na budowę opinii i decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zachowanie i rewitalizacja stanowisk o własnej formie krajobrazowej (grodzisk, kurhanów) oraz edukacja mieszkańców powiatu na temat wartości znalezisk archeologicznych i potrzeby ich zachowania. Działania konserwatorskie w zakresie ochrony zabytków archeologicznych na terenie Wielkopolski prowadzone są w czterech płaszczyznach:

- badania osadnicze w celu uwiarygodnienia danych Archeologicznego Zdjęcia Polski;
- weryfikacja grodzisk;
- inwentaryzacja i weryfikacja cmentarzysk kurhanowych i megalitycznych;
- badania ratownicze stanowisk niszczonych lub zagrożonych.

3.4. Krajobraz kulturowy.

3.4.1. Obszarowe wpisy do rejestru zabytków.

- Układ urbanistyczny miasta Czarnków,
- Układ urbanistyczny miasta Wieleń,
- Planowany wpis obszarowy Doliny Noteci.

W roku 2005 władze regionów wielkopolskiego, lubuskiego i kujawsko -pomorskiego rozpoczęły starania o wpisanie Doliny Noteci na listę światowego dziedzictwa natury UNESCO. Dolina Noteci posiada szczególne walory przyrodnicze zaliczane do najciekawszych na naszym kontynencie. Ponadto na rzece Noteci zachował się zespół 22 śluz oraz kanał Bydgoski, łączący szlaki wodne między wschodem a zachodem Europy. Wpisanie na listę światowego dziedzictwa natury jest procedurą wymagającą wcześniejszego objęcia ochroną konserwatorską Doliny Noteci na terenie trzech województw a następnie przedłożenia prezydentowi RP wniosku o uznanie za pomnik historii. Lista UNESCO ułatwia ubieganie się o środki pomocowe na rozwój turystyki i ochronę dziedzictwa. kulturowego.

4. Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego.

4.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych i archeologicznych. Główne postulaty konserwatorskie.

Stan zachowania obiektów w poszczególnych gminach i zasadnicze postulaty konserwatorskie zostały szczegółowo przedstawione w Raporcie o stanie zabytków w powiecie czarnkowsko - trzcianeckim. Z zabytków wpisanych do rejestru, stan zachowania substancji zabytkowej (należy tu podkreślić że nie jest on tożsamy ze stanem technicznym) 5 obiektów określić można jako bardzo dobry, stan 33 obiektów - jako dobry, stan 72 obiektów - jako dostateczny, stan 6 obiektów - jako zły, stan 2 obiektów - jako bardzo zły.

Urbanistyka i ruralistyka.

Największym problemem miast położonych przy historycznych szlakach w sąsiedztwie Czarnkowa są przebiegające przez te ośrodki rozbudowane trasy komunikacyjne o dużym nasileniu ruchu, powodujące znaczne zniszczenia obiektów zabytkowych. Stąd jednym z głównych zadań jest eliminacja ruchu tranzytowego z centrów miast leżących przy głównych drogach np. Czarnków, Wielen. Kolejnym problemem jest wprowadzanie do historycznych miast nowoczesnej zabudowy wielokubaturowej. Proces ten powinien zostać zahamowany, obiekty dysharmonijne - modernizowane lub likwidowane. Nowa zabudowa w obrębie historycznych zespołów powinna być dostosowana do architektury zabytkowej. Należy podjąć szeroko zakrojone działania w celu rewaloryzacji i rewitalizacji miast. Koniecznym jest także objęcie ochroną prawną układów ruralistycznych.

Architektura sakralna. Cmentarze.

Stan zachowania kościołów jest zróżnicowany. Kościoły miejskie na ogół zachowane są w stanie dobrym, parafie dysponują środkami zapewniającymi należyte utrzymanie budynków. Duże problemy z utrzymaniem w odpowiednim stanie zabytkowych świątyń mają natomiast niektóre parafie wiejskie. Specjalnego podejścia wymagają zwłaszcza kościoły drewniane, w których systematycznie przeprowadzać trzeba zabiegi konserwacyjne. Dodatkowo obiekty te należy objąć programem wykonania instalacji antywłamaniowych i przeciwpożarowych. Do zachowanych bardzo dobrze świątyń wiejskich należą kościoły w Lubasz, Czarnkowie, Wieleniu, Boruszynie. Natomiast w stanie złym zachował się kościół ewangelicki w Połajewie.

W ewidencji konserwatorskiej znajduje się 211 cmentarzy, 31 wpisano do rejestru zabytków. Wszystkie posiadają karty ewidencyjne, konieczna jest jednak ich weryfikacja i uaktualnienie. Stan zachowania cmentarzy katolickich nie budzi zastrzeżeń, problemem jest tylko dokonywana ze względów bezpieczeństwa, eliminacja starego zadrzewienia. W stanie złym są natomiast przeważnie nieczynne cmentarze ewangelickie. Obiekty te są zaniedbane, zarośnięte dziką roślinnością, ich układ przestrzenny jest zatarty, nagrobki - zdewastowane. Dobrym rozwiązaniem byłoby objęcie tych cmentarzy opieką przez szkoły w celu ich uporządkowania i właściwego wyeksponowania.

Zespoły rezydencjonalno-parkowe. Zabudowania folwarczne.

Na terenie powiatu znajduje się 36 pałaców i dworów, w tym 12 wpisanych do rejestru zabytków. Ich stan techniczny jest różny, wynikający z przeznaczenia obiektu a także formy

własności. W najgorszym stanie są obiekty nieużytkowane jak pałace w: Kuźnicy Czarnkowskiej, Lubasz. W pałacu w Wieleniu przerwany jest remont. W w/w obiektach konieczne jest znalezienie właściwego sposobu użytkowania obiektu (np. przeznaczenie na cele hotelowe, szkoleniowo-konferencyjne i in.). Także inne zabudowania zespołów (oficyny itp.) wymagają przeprowadzenia prac remontowych. W pałacu w Bzowie po remoncie przeprowadzonym w latach 80-tych XX w. konieczny jest ponowny remont elewacji. Pałace i dwory w Goraju, Kruczu, Gębicach, Wieleniu - DPS, użytkowane na cele publiczne utrzymywane są w dobrym stanie technicznym, podobnie jak dwory w Dębogórze i Gniewomierzu, będące własnością prywatną.

Stan parków na terenie powiatu jest dostateczny, w części z nich w miarę potrzeb prowadzone są prace sanitarne i porządkowe. Większość parków wymaga opracowania inwentaryzacji drzewostanu. Układ kompozycyjny tych parków jest jeszcze czytelny i możliwy do odtworzenia. Zalecane jest prowadzenie dalszych prac porządkowych, pielęgnacyjnych i sanitarnych na ich terenie, po uzgodnieniu z WKZ zakresu prac. Do najcenniejszych należą założenia parkowe w Goraju, Wieleniu Pln., Lubasz, Białej. Ze względu na dużą wartość tych założeń pod względem historycznym, układu kompozycyjnego i drzewostanu, parki te należałoby poddać gruntownej rewaloryzacji z odtworzeniem dawnego układu kompozycyjnego.

W latach 2001-2002 wykonano prace rewaloryzacyjne w ogrodzie przy dworze w Dębem.

Większość parków wymaga sporządzenia aktualnych inwentaryzacji drzew oraz projektów rewaloryzacji, obejmujących odtworzenie dawnego drzewostanu, nasadzenia uzupełniające oraz usuwanie z ich terenu obiektów dysharmonijnych. Po wykonaniu w/w prac należy systematycznie przeprowadzać zabiegi pielęgnacyjne w celu niedopuszczenia do ponownej degradacji.

Problemy związane z utrzymaniem budynków folwarcznych wynikają głównie ze złego stanu ich zachowania, braku środków na remonty, a także trudności ze znalezieniem właściwego nowego sposobu ich użytkowania. W celu prawidłowej ochrony zespołów folwarcznych należy wpisać je do rejestru zabytków oraz przystosować je do nowych funkcji, zachowując dawną kompozycję podwórza oraz charakter zabudowy.

Domy mieszkalne. Budynki użyteczności publicznej.

Większość zabudowy mieszkalnej znajduje się w złym stanie technicznym i wymaga pilnych prac remontowych i modernizacyjnych. W każdym przypadku należy zakres i przebieg prac uzgadniać ze służbami konserwatorskimi w celu uniknięcia stosowania niewłaściwych technologii i materiałów (termoizolacja, nowa stolarka drzwiowa i okienna, pokrycie dachów, kolorystyka elewacji itp.) powodujących utratę pierwotnego charakteru budynków. Budynki użyteczności publicznej zachowały się w stanie zróżnicowanym. Obiekty użytkowane zgodnie ze swoją pierwotną funkcją (ratusze, szkoły, poczty itp.) zachowane są na ogół w stanie dobrym, nie zagraża im zniszczenie. Jednak szereg obiektów w związku z przekształceniami własnościowymi i zmianą pierwotnego sposobu użytkowania, są przebudowywane i modernizowane

w sposób niewłaściwy lub ulegają szybko postępującej dewastacji. Przykładem mogą być tu zabudowania zespołu pałacowo -parkowego w Wieleniu.

W takich wypadkach konieczne jest opracowanie stosownej dokumentacji historyczno-architektonicznej i budowlano-remontowej, następnie - przeprowadzenie prac restauratorskich. W skrajnych przypadkach należy podjąć kroki prawne w celu przymuszenia właścicieli lub użytkowników do przeprowadzenia remontów.

Budownictwo przemysłowe i inne.

Na terenie powiatu zachowało się 11 stopni wodnych na rzece Noteci będących elementem składowym drogi wodnej Wisła - Odra, będących ważnym elementem w krajobrazie kulturowym doliny Noteci. Zachowane są one w zadowalającym stanie technicznym. Wskazane jest opracowanie programu rewitalizacji terenów zespołów stopni wodnych.

Większość obiektów architektury przemysłowej (m. in. budynki fabryczne, magazyny, cegielnie, młyny, dawna gazownia w Czarnkowie, budynki kolejowe, zwłaszcza przy nieczynnych liniach kolejowych) w związku z przekształceniami w sferze gospodarki, wymaga szczególnej troski konserwatorskiej oraz znalezienia właściwego sposobu ich użytkowania. Konieczne jest zabezpieczenie budynków przed dalszą dewastacją oraz przygotowanie projektów adaptacji do nowych celów.

Zabytki archeologiczne.

Stan zachowania 11 stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków jest zróżnicowany. 8 obiektów jest dobrze zachowanych, 1 obiekt wymaga zabezpieczenia i uzupełnienia ubytków w rzeźbie, co do jednego istnieje celowość w wykreśleniu z rejestru zabytków. Proponuje się wpisanie do rejestru zabytków 128 stanowisk archeologicznych po przeprowadzeniu wcześniejszych badań weryfikacyjne - sondażowych.

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568) wszystkie zabytki archeologiczne - bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piaszczyk i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom kurhanowym zlokalizowanym na terenie powiatu. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego - jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa na obrzeżach miast, budowa dróg. A zatem podstawowym

zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Historyczne układy miast, nakazują szczególną ochronę pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych w ich obrębie.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki, zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej, umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

4.2. Szlaki turystyczne.

Terytorium Powiatu Czarnkowsko - Trzcianeckiego pokrywa sieć szlaków turystycznych, które stanowią jedną z istotniejszych form promocji dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego potencjału. Wyznaczone są głównie przez PTTK, a także samorządy, powiatowe, gminne, stowarzyszenia i organizacje pozarządowe. Służą do uprawiania turystyki i stanowią produkt turystyczny łączący kraje, regiony, miejscowości oraz ich mieszkańców. Głównymi zadaniami inicjowanych i istniejących szlaków są: wspieranie społeczności lokalnych (rozwój lokalnej przedsiębiorczości, tworzenie miejsc pracy i dodatkowych źródeł dochodów, ochrona tradycyjnych zawodów), korzystanie z lokalnych zasobów (walorów przyrodniczych, kulturowych, bazy noclegowej i żywieniowej oraz innych produktów miejscowych), a także wspieranie i ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Trasy szlaków w wielu miejscach przecinają się i pokrywają się ze sobą, pozwalając zarówno na koncentrowanie się na temacie wiodącym, jak i jednocześnie zwiedzanie obiektów o zróżnicowanej tematyce.

Czynne szlaki turystyczne przebiegające przez powiat, promują cenne pod względem artystycznym budowle oraz założenia parkowo - rezydencjalne, wydarzenia historyczne, ślady dawnej i obecnej wytwórczości, obszary o dużych walorach przyrodniczych ważne dla celów rekreacyjnych - poznawczych mieszkańców powiatu, województwa, a także turystów z innych regionów Polski i Europy.

Istniejące szlaki turystyczne na obszarze powiatu można podzielić na: rowerowe, piesze, wodne i konne. Poniżej zostaną scharakteryzowane najważniejsze spośród nich.

CHARAKTERYSTYKA SZLAKÓW

A) Szlaki rowerowe

- Międzynarodowa Trasa Rowerowa Euro-Route R1 (trasa Kostrzyn nad Odrą - Piła - Bydgoszcz - Frombork)

Znak: oznaczenia literowe.

Przebieg: Stare Bielice - Krzyż Wlkp. - Lubcz Mały - Herburtowo - Wielen - Folsztyn - Nowe Dwory - Jędrzejewo - Gajewo - Runowo - Siedlisko - Trzcianka - Łomnica - Kępa - Stobno -Kotuń (dł. trasy 72 km).

- Transwielkopolska Trasa Rowerowa - prowadzi do najdalszych krańców wielkopolskiej ziemi (Okonek -Poznań - Siemianice 500 km).

Znak: czarny rower z zielonym paskiem.

Przebieg: na terenie powiatu czarnkowsko - trzcianieckiego trasa przebiega przez następujące miejscowości: Tarnówko - Młynkowe - Prusinowo - - Lubasz - Dębe - -Czarnków - Kuźnica Czarnkowska - Radolinek - Radolin - Trzcianka - Łomnica - Kępa.

- „Śladami Sapiechów” długość trasy 54,2 km.

Przebieg trasy: Krzyż Wlkp. - Lubcz Wielki - Herburtowo - Marianowo - Wieleń -Kuźniczka - Kocień Wielki - Dzierżążno Wielkie - Gieczyniek - Dębogóra - Wizany - Huta Szklana - Brzegi - Krzyż Wlkp.

- „Po obu stronach rzeki Noteć” długość trasy 55,1 km.

Przebieg trasy: Krzyż Wlkp. - Drawsko - Pęckowo Piłka - Marylin - Miały - Potrzebowice -Wieleń - Mniszek - Huta Szkalana - Krzyż Wlkp.

Ścieżki rowerowe:

- Długość trasy 52 km, przebieg trasy: Trzcianka - Biała - Radolin - Radolinek -Kuźnica Czarnkowska - Bukowiec - Jędrzejewo - Średnica - Górnica - Rychlik - Smolarnia - Trzcianka.
- Długość trasy 34 km, przebieg trasy: Trzcianka - Sarcz - Gostomia -Rusinowo- Tuczo - Człopa - Wołowe Lasy — Trzcianka.
- Długość trasy 28 km, przebieg trasy: Lubasz Goraj - Goraj Zamek - Bzowo -Kiszkowe - Krucz - Kruteczek - Nowina - Lubasz.
- Długość trasy 49 km, przebieg trasy: Krzyż Wlkp. - Lubcz Wielki - Herburtowo - Marianowo - Wieleń - Kuźniczka - Kocień Wielki - Dzierżążno Wielkie - Gieczyniek - Dębogóra - Wizany - Huta Szklana - Brzegi Krzyż Wlkp.
- Długość trasy 49 km, przebieg trasy: Krzyż Wlkp. - Stare Osieczno - Pestkownica - Żelichowo - Kuźnica Żelichowska - Rzeczyn - Krzyż Wlkp.
- Długość trasy 57 km, przebieg trasy: Łokacz Mały - Krzyż Wlkp. - Drawsko -Pęckowo - Piłka - Miały - Wieleń - Mniszki - Wizany - Huta Szklana- Krzyż Wlkp.
- Długość trasy 55 km, przebieg trasy: Wieleń - Potrzebowice - Miały - Biała -Hamrzysko - Krucz - Ciszkowo - Jędrzejewo - Nowe Dwory - Folsztyn -Wieleń.
- Długość trasy 49 km, przebieg trasy: Dzierżążno Wielkie - Pieczyska — Trzebin - Przelewice - Żelichowo - Kuźnica Żelichowska - Sikława - Wieleń.
- Długość trasy 6,1 km, przebieg trasy: Kobusz - Piłka - Marylin - Wieleń - Przebieg trasy: Wieleń - Marylin - Miały - Kobusz - Sieraków.
- Przebieg trasy: Drawsko - Chelst- Kamiennik - Kwiejce - Zieleniec - Borzysko Młyn.

- Piłka - Pęckowo - Drawsko Młyn - Drawsko.

- Przebieg trasy: Zielonowo - Kuźniczka - Kocień Wielki - Dzierżążno Wielkie -Gieczyniek - Dębogóra - Wieleń - Wrzeszczyna - Rosko - Hamrzysko - Biała -Mężyk - Miały - Potrzebowice - Łaski - Zawada Wieleń.

B) Szlaki wodne

- Spływ Kajakowy rzeką Drawą (długość trasy 32 km): Stare Osieczno - Łokacz Wielki.
- Trasa wodna rzeką Miałą (długość trasy 41km): Jezioro Główni (Miały) - Marylin -Piłka - Kamiennik - Chelst.
- Pętla Wielkopolska - część 2 Szlak Noteci (długość całej trasy 187,5 km): Santok -Krzyż Wlkp.- Wieleń - Czarnków - Ujście - Nakło nad Notecią.

C) Szlaki konne

- Krzyż Wlkp. Pętla nad jeziorem Królewskim.
- Długość trasy 35 km: Rzeczyn - Kuźnica Żelichowska - Zacisze - Żelichowo -Gieczyniek - Dębogóra - Wizany - Wieleń.
- Długość trasy 20 km: Gieczyniek Jawor - Dzierżążno Małe-Dzierżążno Wielkie - Kocień Wielki - Kuźniczka - Wieleń.
- Pętla wokół Folsztyna długość trasy 2 km.

D) Szlaki piesze, trasy wycieczkowe

Szlaki przeznaczone do uprawiania turystyki pieszej wytyczone przede wszystkim w atrakcyjnych krajobrazowo i przyrodniczo obszarach.

Znak: kolorowe linie na białym tle.

- Długość trasy 5,2 km: wokół jeziora Sarcz.
- Długość trasy 11 km: Niekursko - Trzcianka.
- Długość trasy 10 km: Trzcianka - Straduń - Smolarnia.
- Długość trasy 8,6 km: Trzcianka - Biała.
- Długość trasy 17,8 km: Trzcianka - Teresin.- Radolin - Kuźnica Czarnkowska - Czarnków.
- Szlak: Czarnków - Pianówka - Lubasz - Stajkowo - Klempicz - Obrzycko.
- Szlak: Łomnica Trzcianka - Straduń - Smolarnia.
- Ścieżka historyczno przyrodnicza im Hansa Paszkę - Zacisze.

4.3. Chronione wartości przyrodnicze krajobrazu kulturowego.

Na terenie Powiatu Czarnkowsko - Trzcianieckiego znajduje się wiele cennych przyrodniczo obszarów, dlatego też dla ich ochrony oraz dla zachowania mało zmienionych przez człowieka swoistych cech krajobrazu mających znaczenie dla zachowania unikatowych typów środowiska, utworzono na terenie powiatu różne formy ochrony zgodne z ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. W ustawie przewidziano następujące formy ochrony przyrody:

PARKI NARODOWE

DRAWIEŃSKI PARK NARODOWY - fragment w pn. części gminy Krzyż – został utworzony w 1990 r. Zajmuje on powierzchnię 377,8 ha, co stanowi 2,16% powierzchni gminy Krzyż a jego otulina zajmuje 1523,5 ha tj. 8,73% jej powierzchni. Drawieński Park Narodowy zajmuje centralny obszar Równiny Drawskiej w dorzeczu Drawy i Płocicznej, które ze względu na duży spadek w granicach parku mają charakter rzek górskich.

Odznacza się wielką malowniczością krajobrazu z jeziorami rynnowymi i urozmaiconymi ekosystemami roślinnymi z torfowiskami niskimi i wysokimi, borami sosnowymi, buczynami, łęgami olszowo - jesionowymi i olsami.

OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Obszary Chronionego Krajobrazu zostały ustanowione na terenie powiatu czarnkowsko - trzcianieckiego rozporządzeniem Wojewody Piłskiego nr 5/98 z dnia 15.05.1998 r. oraz obwieszczeniem Wojewody Wielkopolskiego z dnia 24.03.1999 r. w sprawie wykazów aktów prawa miejscowego obowiązujących na terenie województwa wielkopolskiego w drodze Uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej z 31.05.1998 r. dawnego województwa piłskiego. Są to:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Noteci gm. Trzcianka, Czarnków, Lubasz.
- Obszar Chronionego Krajobrazu Puszcza Notecka gm. Drawsko, Wieleń, Lubasz, Połajewo.
- Obszar Chronionego Krajobrazu Puszcza Drawska, gm. Trzcianka, Wieleń, Krzyż.

1) Dolina Noteci - jest naturalnie wyrzeźbionym przez wody topniejącego lodowca obniżeniem terenu o szerokości 3-6 km, którego środkiem płynie rzeka Noteć. Kiedyś było to pasmo rozlewisk, bagien i trzęsawisk, stopniowo przekształcanych w rozległe łąki i pastwiska leży niemal w całości w makroregionie Pradoliny Toruńsko - Eberswaldzkiej. Charakteryzuje ją krajobraz łąkowo - polno - osadniczy, a fragmentarycznie jeziorno - leśno - łąkowy. W samej pradolinie rzeki Noteć przeważa ekosystem łąkowy tzw. Nadnoteckie Łęgi, które mają duże znaczenie dla gospodarki hodowlanej. Spotyka się również sady oraz pola z zadrzewieniami. Nadnoteckie Łęgi o powierzchni powyżej 10 tys. ha, to fragment dolnego biegu Noteci. Obszar ten pokrywają w większości torfowiska niskie i zalewowe łąki - łęgi. Niedługo w bagiennej dolinie Noteci dominowały lasy łąkowe wierzbowe - topolowe, które zostały zlikwidowane przez rozwijające się rolnictwo i przekształcone w żyzne łąki łąkowe. Fragmenty takich lasów, zbliżone do naturalnych, zachowały się jeszcze koło śluz: Nowe, Lipica i Rosko. Nadnoteckie Łęgi urozmaicone są dużą ilością starorzeczy, kanałów i zarastających torfianek.

2) Puszcza Notecka - łączy dwa korytarze ekologiczne o znaczeniu międzynarodowym Dolinę Noteci i Dolinę Warty. Teren puszczy jest falisty, zbudowany z piaszków wydmy. Lasy tworzy sosna zwyczajna w typie boru świeżego lub boru suchego. Przy ciekach wodnych skład lasu jest bogatszy. Krajobraz jest natu-

ralny leśny lub jeziorno - leśny. Ze względu na suchą regionu ważną rolę w kształtowaniu stosunków wodnych i mikroklimatu odgrywa rzeka Miałka, w dolinie której występują czaple, rybołowcy, bieliki.

3) Puszcza Drawska - znajduje się w pn.- zach. części powiatu. Występują tam różnorodne zespoły leśne: olsy, grądy, bory, łęgi, buczyny. Jest to obszar bardzo zróżnicowany pod względem rzeźby i krajobrazu. Ponad 80% powierzchni pokrywają lasy sosnowe i mieszanne, wzdłuż rzek i jezior występują lasy o bogatszym składzie gatunkowym.

REZERWATY PRZYRODY

- Rezerwat faunistyczny „Czapliniec Kuźnicki” gm. Czarnków, o pow. 5,45 ha założony w 1988 r., chroni kolonię czapli siwej liczącą ok. 70 gniazd.
- Rezerwat torfowiskowy, „Wilcze Błoto” w gm. Wieleń, o pow. 2,76 ha założony w 1968 r. obejmuje ochronę roślinności bagiennej i torfowiskowej.
- Rezerwat florystyczny, częściowy „Zróżniska Flinty” gm. Czarnków i Budzyń, założony w 1998r. o pow. 44,83 ha, w tym 30,50 ha powierzchni leśnej, jezioro Niewienko 9,59 ha, bagna 3,75 ha.

EUROPEJSKA SIEĆ EKOLOGICZNA „NATURA 2000”

Sieć obszarów Natura obejmuje obszary specjalnej ochrony ptaków i specjalne -obszary ochrony siedlisk. Na terenie powiatu czarnkowsko - trzcianieckiego występuje:

- obszar specjalnej ochrony „Nadnoteckie Łęgi”, z łąkami zalewowymi, torfowiskami niskimi, na którym występują 23 gatunki ptaków, obejmujący na terenie powiatu gminy: Czarnków, Trzcianka i Wieleń,
- obszar specjalnej ochrony „Dolina Noteci” najlepiej zachowany w Wielkopolsce obszar torfowisk niskich charakteryzujący się wybitnymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi, z ostojami ptaków o randze europejskiej, leżący na niewielkim obszarze miasta Czarnków oraz częściowo gmin Czarnków, Trzcianka i Wieleń.

UŻYTKI EKOLOGICZNE

Użytki ekologiczne to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej. Na terenie powiatu czarnkowsko - trzcianieckiego znajduje się 174,2 ha użytków ekologicznych w gm. Czarnków, Krzyż, Lubasz, Wieleń, Trzcianka.

POMNIKI PRZYRODY

Na terenie Powiatu Czarnkowsko - Trzcianieckiego ochroną indywidualną w postaci wpisania do rejestru pomników przyrody objęto 167 obiektów. Najwięcej pomników przyrody znajduje się w gminach: Trzcianka 47 obiektów, Krzyż, Lubasz, Czarnków, Większość pomników przyrody to wiekowe drzewa i grupy drzew takich jak: dęby, lipy, buki, sosny, cisy, jarząbby brekinie, jesiony, topole, wierzyby, żywotniki olbrzymie, żywotniki zachodnie, daglezie zielone, miłorzęby, platany, sosny i inne. Na terenie powiatu uznano za pomniki przyrody 9 głazów narzutowych, gniazdo rybołowa w gm. Trzcianka i gniazdo bociana czarnego w gm. Połajewo.

Ilość pomników przyrody w poszczególnych gminach Powiatu Czarnkowsko - Trzcianeckiego

Lp.	Nazwa gminy	Liczba pomników Przyrody
1.	Miasto Czarnków	5
2.	Gmina Czarnków	19
3.	Gmina Drawsko	11
4.	Gmina Krzyż	26
5.	Gmina Lubasz	26
6.	Gmina Połajewo	15
7.	Gmina Wieleń	8
8.	Gmina Trzcianka	47
	Razem:	167

* Stan na 2007 r. wg danych Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Poznaniu.

4.4. Dokumenty i opracowania.

4.4.1. Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Powiatu Czarnkowsko -Trzcianeckiego na lata 2001-2010.

Podstawą rozwoju Powiatu Czarnkowsko - Trzcianeckiego jest strategia, określająca misję, cele i kierunki działania na lata 2001-2010.

Dokument ten poddany ocenie radnych, został przyjęty Uchwałą Rady Powiatu z dnia 7 listopada 2000 nr XXIII/185/2000.

Strategia określa bliżej opcje i warianty rozwoju powiatu. Całe opracowanie składa się z kilku elementów i jest owocem debat strategicznych z udziałem Radnych Powiatu, przedstawicieli Zarządów Gmin wchodzących w skład powiatu, przedstawicieli jednostek administracji powiatowej oraz środowisk gospodarczych działających na terenie powiatu.

Zatwierdzony dokument składa się z dwóch części.

Pierwsza z nich obejmuje: „Raport o Stanie Powiatu” zawierającego podstawowe informacje o powiecie i gminach wchodzących w jego skład, uwzględniając stan jednostek podległych, ponadto analizę porównawczą oraz diagnozę stanu, wyników będących kompilacją debat strategicznych. Dokument zawiera także cele i kierunki działania odpowiednie dla danego obszaru życia społeczno-gospodarczego oraz alternatywne warianty rozwoju każdego z obszarów.

„Powiat Czarnkowsko-Trzcianecki zintegrowany społecznie obszar zrównoważonego rozwoju gospodarczego, wykorzystujący liczne walory przyrodniczo-krajobrazowe dla rozwoju różnych form turystyki. Bezpieczny powiat, gwarantujący dogodne warunki dla wielokierunkowego kształcenia się i osiedlania”.

Cele priorytetowe sformułowano dla 5 obszarów: gospodarka, przestrzeń, społeczność, ekologia i infrastruktura. Są to cele wspierające prokonkurencyjno -prospołeczny wariant rozwoju. Strategia zakłada zrównoważony rozwój społeczno - gospodarczy wszystkich gmin poprzez rozwój infrastruktury przyjazny dla środowiska oraz poprzez budowę i modernizację sieci dróg, wykorzystaniem linii kolejowych, naturalnych walorów przyrodniczych rzeki Noteć.

Podsumowując, „Strategia” nie formułuje wniosków dotyczących wykorzystania zabytków jako jednego z ważnych

elementów podnoszących atrakcyjność gminy, sprzyjających rozwojowi turystyki na jej terenie.

4.4.2. Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Powiatu Czarnkowsko -Trzcianeckiego. Programy Operacyjne.

Dokument ten opracowany w 2000 r. jest zestawem programów operacyjnych, których nazwy zostały określone na podstawie wyznaczonych kierunków działania w dokumencie pn. „Strategia Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Powiatu Czarnkowsko -Trzcianeckiego”. Jest on nierozłącznym elementem strategii rozwoju społeczno -gospodarczego, ale nie podlega zatwierdzeniu w procesie uchwalania Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Powiatu.

Określone cele niezbędne, pierwszorzędne i drugorzędne w poszczególnych obszarach życia społeczno - gospodarczego odpowiadały na pytanie „co należy zrobić albo jakie podjąć działania, aby wzmocnić mocne strony i wykorzystać szansę rozwoju oraz zlikwidować słabe strony i zniwelować zagrożenia”.

Poszczególnym celom dla określenia szczegółowego sposobu ich realizacji przypisano kierunki działania, wskazując jednocześnie na sposób ich realizacji.

Dziedzictwo kulturowe zostało ujęte w Programach Operacyjnych:

- Program wykorzystania walorów regionu na potrzeby turystyki.
- Projekt utworzenia ewidencji obszarów przyrodniczych, kulturowych chronionych prawnie i zwyczajowo
 - ewidencja obszarów atrakcyjnych turystycznie w poszczególnych gminach,
 - wydanie mapy turystycznej powiatu,
 - wydanie aktualnych folderów gmin, informatorów turystycznych,
 - szkolenie organizatorów turystyki w zakresie możliwości wykorzystywania walorów regionalnych.
- Program promocji powiatu.
- Projekt promocji turystycznej
 - wydanie płyty CD z ofertą turystyczną,
 - wydanie profesjonalnego katalogu ofert turystycznych powiatu,
 - program promocji jako proces ciągły z zastosowaniem Internetu.
- Program ochrony dóbr kultury.
- Plan ochrony dóbr kultury w powiecie
 - promocja dóbr kultury w formie katalogu i zapisów elektronicznych,
 - ocena stanu zabezpieczenia obiektów o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa narodowego,
 - program wspierania dóbr kultury powiatu.

4.4.3. Program ochrony środowiska dla Powiatu Czarnkowsko - Trzcianeckiego.

„Program ochrony środowiska dla Powiatu Czarnkowsko-Trzcianeckiego na lata 2005-2012” zatwierdzony został Uchwałą Rady Powiatu Czarnkowsko - Trzcianeckiego Nr XXVII/1 84/2005 z dnia 5 kwietnia 2005 r. Dokument ten zawiera charakterystykę powiatu, omówienie źródeł przeobrażeń środowiska przyrodniczego oraz cele ekologiczne i kierunki działań zmierzających do jego ochrony na poziomie województwa, powiatu oraz gmin. Wśród działań priorytetowych wymienia się tu m. in. ochronę dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody oraz poprawę jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego.

4.4.4. Raport o stanie zabytków w Powiecie Czarnkowsko - Trzcianeckim

„Raport o stanie zabytków w Powiecie Czarnkowsko - Trzcianeckim” opracowany został w roku 2004 przez pracowników Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu, Delegatura w Pile. Zawiera on wykazy obiektów architektury i zabytków archeologicznych, analizę stanu ich zachowania, omówienie nakładów finansowych na ochronę dóbr kultury oraz realizacji konserwatorskich z lat 2003-04. W raporcie poruszono tematy dotyczące działań zmierzających do ochrony zabytków na terenie powiatu.

5. Zabytki nieruchome stanowiące własność Powiatu Czarnkowsko - Trzcianeckiego

5.1. Zespół pałacowy parkowy w Białej gm. Trzcianka - obecnie Zespół Szkół Rolniczych w Białej.

Historia wsi Biała sięga 1378r. Zamek w Białej znajdował się na terenie parku i został zbudowany przez Czarnkowskich latach 1618-32. W 1738 r. wieś nabył wojewoda mazowiecki Stanisław Poniatowski, który sprzedał klucz Trzciankę wraz Białą hrabiemu Andrzejowi Radolińskiemu. W 1843 r. Biała przechodzi na własność hrabiego Karla F.L. von Moltke. W XIX w. zamek popadł w ruinę i został rozebrany w 1892 r. Z dawnego kompleksu zamkowego zachowała się oficyna zamkowa wybudowana w 1790 r. przez Radolińskich, a następnie przebudowana i powiększona (piętrowe skrzydło zach.) przez hrabiego von Moltke. W poł. XIX wieku oficyna zaczęła pełnić funkcję pałacu i została uwieczniona na litografii Dunckera a 1860 r. Po drugiej wojnie światowej oficyna zamkowa wraz z rozległym parkiem o pow. 17,10 ha z licznymi okazami starych drzew: platanów, buków, lip należy do Zespołu Szkół Rolniczych, po wybudowaniu nowego budynku szkoły w 1979 r. jest wykorzystana w coraz mniejszym stopniu i popada w zaniedbanie.

Jako jednostka budżetowa obecnie podlega Starostwu Powiatowemu w Czarnkowie. Przez ponad 60 lat działalności szkoły wykonano szereg prac remontowych i adaptacyjnych w 1991 r. przeprowadzono osuszenie ścian zewnętrznych przyziemia.

- a) budynek oficyny przebudowany na pałac (nr rej.A-157(324) z 21.10.1968 r.) - zbudowany w końcu XVIII w., gruntownie przebudowana w poł. XIX w., klasycystyczna, murowana, parterowa z trzysiołowymi piętrowymi wystawkami i piętrowym skrzydłem nadbudowanym w poł. XIX w. Wystawki rozczłonkowane lizenami zwieńczone trójkątnymi szczytami. Dach mansardowy kryty dachówką, skrzydło nakryte dachem płaskim. Wnętrze częściowo przekształcone z, od strony parku pomieszczenia w układzie amfiladowym.

- b) budynek oficyny z 1929 r., zbudowanej prawdopodobnie na miejscu zamku rozebranego w 1892 r. stanowiła zaplecze dla starszej oficyny, która przejęła funkcje pałacu. Budynek ceglany, otynkowany wzniesiony na rzucie wydłużonego na osi pn.- pd. prostokąta. Piętrowy, z poddaszem użytkowym i z parterowym ryzalitem bocznym od strony parku. Nakryta czterospadowym dachem z dachówki. Elewacje otynkowane z wejściem głównym umieszczonym centralnie we wnęcie. Po drugiej wojnie światowej pełniła rolę internatu dla młodzieży.

- c) park (nr rej. A - 422 z 12.03.1982 r.) - o pow. 17,10 ha położony po pd. - zach. stronie pałacu pochodzący z XVII w. mocno przekształcony w 2 poł. XIX w. kiedy uzyskał charakter naturalny, obecnie zaniedbany wymaga prac porządkowych a następnie rewaloryzacyjnych.

5.2. Dom Pomocy Społecznej w Wieleniu (dawniej Starostwo Powiatowe), ul. Fryderyka Chopina 9 (nr. rej. 45/Wlkp./A z 09.01.2001 r.), gm. Wielen. Obejmuje dawny budynek starostwa obecnie DPS otoczony parkiem budynkiem administracyjnym DPS, usytuowany jest w pd. części miasta.

Budynek Starostwa Powiatowego w Wieleniu zbudowany został w 1885r. w związku z utworzeniem powiatu wielieńskiego. Jest to obiekt dwukondygnacyjny z użytkowym poddaszem, podpiwniczony. Nakryty dachami dwuspadowymi. Wzniesiony na planie prostokąta z narożnym ryzalitem od frontu mieszczącym wejście główne, od strony pd. krótkie skrzydło boczne z narożną wieżyczką. Elewacje z bogatą dekoracją architektoniczną, na wystawce od strony pn. Data 1895 r. We wnętrzu zachowana dekoracja ścian przedsionka i klatki schodowej, drewniane schody główne, stolarki okienne, dekoracja jadalni. Obiekt wzniesiony z wykorzystaniem form historyzmu nawiązujących do stylistyki północnego renesansu. Obiekt w dobrym stanie technicznym, systematycznie remontowany, remont kapitalny przeprowadzony po 1992 r., 1997 r. ułożenie chodników z polbruki wokół budynku, w 2002 r. malowanie ryzalitu, remont łazienek. Budynek otoczony pielęgnowanym parkiem założonym ok. 1895 r. o zachowanym układzie przestrzennym z przewagą drzewostanu dębowego i świerkowego.

5.3. Obiekty na terenie miasta Czarnkowa

A) budynki w ewidencji konserwatorskiej

- Starostwo Powiatowe ul. Rybaki 3, wzniesione w latach 1906 r. w stylu neoromańskim, wzniesiony na symetrycznym planie z artykułowanymi ciągami prostokątnych okien elewacjami. W 2002 r. zostały one odnowione i zmieniono ich kolorystykę.
- rzucie prostokąta z centralnym ryzalitem, piętrowy nakryty dachem wielospadowym kryty dachówką, elewacje ceglane.

Budynki te podlegają ochronie konserwatorskiej, ale planując jakiegokolwiek prace budowlane należy uwzględnić wytyczne, obowiązujące w strefie ochrony konserwatorskiej.

6. Analiza SWOT

Stan obecny i perspektywy ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie Powiatu Czarnkowsko - Trzcianeckiego podsumowane zostały w układzie słabych i mocnych stron oraz szans

i zagrożeń dla tej dziedziny. Analiza SWOT jest jednym z elementarnych narzędzi diagnostycznych, opisującym stan obecny analizowanego obszaru. Składa się z opisu jego czterech elementów: mocnych i słabych stron - czyli pozytywnych i negatywnych warunków wewnętrznych oraz szans i zagrożeń - czyli pozytywnych i negatywnych warunków zewnętrznych. Prezentowana analiza stanowi podstawę do opracowania zasadniczych kierunków działania w zakresie ochrony zabytków na terenie powiatu. Analiza została zaczerpnięta z strategii opracowanej w 2000 r. Obecnie część słabych stron i zagrożeń zdezaktualizowała się i wyszczególniono aktualne.

Mocne strony:

- atrakcyjne walory krajobrazowo - przyrodnicze
- czyste środowisko naturalne
- tradycje rzemieślnicze
- oferta szkolnictwa ponadgimnazjalnego
- szlak wodny
- walory turystyczne
- duży potencjał ludzki
- dobre położenie geograficzne
- pokłady wód geotermalnych
- duża lesistość
- dobre gleby
- Puszcza Notecka
- gospodarka
- niewielka odległość od granicy zachodniej
- tereny inwestycyjne
- wykształcona kadra
- ukształtowanie terenu
- nieźle rozwinięta infrastruktura
- dobre warunki do rozwoju produkcji rolnej
- silne gospodarczo gminy

Słabe strony:

- zły stan dróg i kolei
- słaba klasa gleb
- niski stopień integracji społeczności lokalnej
- słabo rozwinięta baza turystyczna nad szlakiem wodnym Noteci
- duże bezrobocie wśród kobiet
- jeszcze niezadowalający stan wodociągów
- niski kapitał wewnętrzny
- niezadowalający stan bezpieczeństwa, niedoinwestowanie policji
- niewystarczająca ilość środków na zapewnienie odpowiedniego poziomu usług medycznych

- niezadowalający rozwój usług
- brak pełnych planów zagospodarowania przestrzennego
- niewystarczająca ilość zajęć pozaszkolnych dla młodzieży
- brak dostępu dla nowych technologii
- brak oczyszczalni ścieków
- licznie jeszcze występujące niskie emitery co niekorzystnie wpływa na
- zanieczyszczenie środowiska
- niski poziom odzysku i segregacji odpadów

Szanse:

- rozwój agroturystyki
- poprawa jakości dróg
- współpraca z krajami Europy Wschodniej - rynki zbytu
- współpraca z innymi powiatami wielkopolskimi
- rozwój szlaku wodnego przy rzece Noteć
- bliskość granicy zachodniej
- rozwój przetwórstwa drewna
- współpraca gospodarcza
- napływ kapitału z zewnątrz
- rozwój małej i średniej przedsiębiorczości
- rozwój przetwórstwa
- współpraca z zagranicą
- rozwój rolnictwa
- możliwość wykorzystania centralnego, położenia na linii W-E, N-S.
- stabilizacja gospodarcza kraju
- edukacja młodzieży na poziomie europejskim
- współpraca z sąsiednimi powiatami

Zagrożenia:

- niska rentowność przemysłu rolno - spożywczego
- przewóz ładunków niebezpiecznych przez powiat
- ubogie środowiska wiejskie występujące lokalnie
- niestabilna polityka państwa
- brak programu opieki nad osobami niepełnosprawnymi
- niestabilność prawa
- przypisywanie powiatowi nowych zadań bez zabezpieczenia finansowego
- rabunkowa gospodarka leśna
- brak środków na rozwój inwestycji drogowych
- konkurencja ze strony powiatów ościennych
- niewystarczająca profilaktyka w zakresie ochrony zdrowia, szczególnie wśród dzieci i młodzieży

- niska demografia
- odpływ siły roboczej na rynki zagraniczne.

Analiza SWOT nie formułuje wniosków dotyczących wykorzystania zabytków jako jednego z ważnych elementów podnoszących atrakcyjność powiatu, sprzyjających rozwojowi turystyki na jej terenie, jej wyniki wskazują, że problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego w powszechnej świadomości społecznej nie stanowi obszaru zainteresowania i co za tym idzie - brak jest działań i kontroli społecznej w tym zakresie. W związku z tym należy wskazać kilka obszarów, które wymagają podjęcia świadomych i planowych działań dotyczących dziedzictwa kulturowego:

- upowszechnianie świadomości wartości i jakości krajobrazu kulturowego;
- budzenie zainteresowań dotyczących dziedzictwa kulturowego oraz pozytywnego ruchu społecznego na rzecz jego ochrony;
- zainteresowanie władz samorządowych szczebla gminnego problematyką ochrony szeroko pojętego (m. in. jako tradycyjna przestrzeń) dziedzictwa kulturowego.

7. Cele powiatowego programu opieki nad zabytkami.

Cele wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami zostały określone w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 238, poz. 2390, z 2006 r. Nr 50, poz. 362, Nr 126, poz. 875). W artyku 87 wspomnianej ustawy sformułowano je ogólnie, nie różnicując celów poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, w sposób następujący:

Cel I: Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Cel II: Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

Cel III: Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu i ich zachowania.

Cel IV: Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.

Cel V: Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

Cel VI: Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.

Cel VII: Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Z wymienionych wyżej celów, cel I dotyczy jedynie programów opracowywanych na szczeblu województwa, nie wchodzi zatem w obręb zainteresowań Zarządu Powiatu. Cel określony w punkcie II jest de facto postulatem, dotyczącym

sposobu realizacji innych celów. W niniejszym programie opieki nad zabytkami powiatu czarnkowsko - trzecieckiego przyjęto jako główne cele III, IV i V.

8. Kierunki działań dla realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami. Podział na obszary, projekty, zadania.

Realizacji sformułowanych wyżej celów służyć będą następujące działania:

1. Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy obiektach zabytkowych nieruchomych będących własnością powiatu; zabezpieczenie i utrzymanie tych obiektów oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystanie z nich w sposób zapewniający trwale zachowanie ich wartości. Zapewnienie warunków do naukowego badania i dokumentowania obiektów zabytkowych,

Zadanie 1.1. Wykonanie prac remontowo - modernizacyjnych w mieszczących się w zabytkowym zespole Domu Pomocy Społecznej ul. Chopina 9 w Wieleniu pierwotnie Starostwie Powiatowym w Wieleniu (- prace finansowane z budżetu powiatu, przygotowano również wniosek o finansowanie w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego);

Zadanie 1.2. Przeprowadzenie koniecznych prac remontowych i modernizacyjnych w budynku Starostwa Powiatowego w Czarnkowie ul. Rybaki 3 znajdującym się w ewidencji konserwatorskiej (naprawa dachu bieżące prace remontowe wnętrza budynku)

Zadanie 1.3. Przeprowadzenie koniecznych prac remontowych i modernizacyjnych w budynku Szpitala Powiatowego w Czarnkowie znajdującym się w ewidencji konserwatorskiej (złożono wniosek o finansowanie w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego).

2. Udzielanie na wniosek zainteresowanych podmiotów dotacji celowych na sfinansowanie lub dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy obiektach zabytkowych z terenu powiatu czarnkowsko - trzecieckiego wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością powiatu, w szczególności obiektów architektury i budownictwa, zabytków ruchomych i zabytków archeologicznych (lista działań objętych dotacjami przedstawiona została w rozdziale 1.2.2). Zamieszczenie informacji o możliwości ubiegania się o taką dotację na stronie internetowej starostwa i w innych mediach. Zasady udzielania dotacji określone zostały w Uchwale Rady Powiatu Czarnkowsko - Trzecieckiego z dnia 30.01.2007 r. Kryterium udzielenia dotacji jest zły stan techniczny obiektu oraz istotne jego znaczenie zabytkowe, historyczne, artystyczne lub naukowe. Dotacja może, być udzielona osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej mającej tytuł prawny do obiektu. Program prac oraz kosztorys winny być uzgodnione z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Zadanie 2.1. Przyjmowanie przez Kancelarię Starostwa wniosków o dotację zainteresowanych podmiotów. Rozpatrywanie wniosków przez komisję powołaną uchwałą przez Zarząd Powiatu. Przyznawanie dotacji na wniosek Zarządu Powiatu przez Radę Powiatu. Zawieranie umów,

rozliczanie dotacji, kontrola wykonania zleconych zadań przez Zarząd Powiatu.

3. Ustanawianie przez starostę na wniosek Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków społecznych opiekunów zabytków; cofanie ustanowienia społecznych opiekunów zabytków; prowadzenie listy społecznych opiekunów zabytków; wydawanie osobom fizycznym legitymacji społecznego opiekuna zabytków; wydawanie zaświadczeń osobom prawnym lub innym jednostkom organizacyjnym pełniącym funkcję społecznego opiekuna zabytków. Zgodnie z art. 102 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami społecznym opiekunem zabytków może być osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, niekaralna, posiadająca wiedzę w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Funkcję społecznego opiekuna zabytków może sprawować też osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej. Zadaniem społecznych opiekunów zabytków jest podejmowanie działań związanych z zachowaniem wartości zabytków i utrzymaniem ich w jak najlepszym stanie, upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz współdziałanie w tym zakresie ze Starostwem oraz Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Zadanie 3.1. Ścisła współpraca z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w przedmiotowej sprawie.

4. Wydawanie przez starostę na wniosek Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków decyzji o zabezpieczeniu obiektów zabytkowych zagrożonych zniszczeniem lub uszkodzeniem w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia lub - o ile usunięcie zagrożenia nie jest możliwe - wywłaszczenie tych obiektów na wniosek Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przez starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy, na terenie której położony jest ten obiekt

Zadanie 4.1. Ścisła współpraca z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w przedmiotowej sprawie.

5. Umieszczanie przez starostę w uzgodnieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na obiekcie zabytkowym nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków znaku informującego o tym, iż obiekt ten podlega ochronie, np. śluzu na Noteci.

Zadanie 5.1. Ustalenie z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków listy obiektów do oznakowania; zamówienie stosownych znaków, umieszczenie ich na wszystkich obiektach w powiecie.

Współpraca na wniosek zainteresowanych stron w zakresie utrzymania istniejących i wytyczanie nowych szlaków kulturowych.

Zadanie 5.2. Współpraca z poszczególnymi gminami w zakresie oznakowania szlaku „Śladami Sapiehów” oraz innych szlaków historycznie udokumentowanych

- rozpoczęcie prac nad „Szlakiem kościołów drewnianych” w powiecie,
- uzupełnienie oznaczenia istniejących szlaków.

6. Współpraca Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora zabytków z Zakładem Uzgadniania Dokumentacji Projektowej w Starostwie Powiatowym w Czarnkowie w celu ochrony dziedzictwa archeologicznego,

7. Wspieranie na wniosek zainteresowanych podmiotów przedsięwzięć samorządów gminnych związanych z rozwojem infrastruktury turystycznej.

Zadanie 8.1. Wspieranie podejmowanego przez gminy zagospodarowania miejsc atrakcyjnych turystycznie, m. in. szlaków kulturowych, ścieżek edukacyjnych, tras rowerowych, przystani żeglarskich i innych związanych z żeglugą na Noteci.

8. Współpraca z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz ochrony zasobów kulturowych i przyrodniczych oraz rozwoju turystyki w powiecie czarnkowsko - trzcianieckim z uwzględnieniem walorów Doliny Noteci.

Zadanie 8.1. Współpraca z organami samorządowymi, stowarzyszeniami oraz organizacjami pozarządowymi działającymi w sektorach edukacji oraz kultury i sztuki w zakresie:

- edukacji dzieci i młodzieży obejmującej ochronę przyrody i kulturę, w tym związanej z Doliną Noteci,
- organizacji konkursów poszerzających wiedzę uczniów na temat idei propagujących walory powiatu czarnkowsko-trzcianieckiego w zakresie dziedzictwa natury, dziedzictwa kulturowego i jego ochrony, w tym w szczególności Doliny Noteci,
- upowszechnianie kultury ze szczególnym nastawieniem na dzieci i młodzież,
- organizacja imprez mających znaczenie dla rozwoju kultury i integracji społeczności powiatu.

Zadanie 8.2. Współpraca z organami samorządowymi, stowarzyszeniami oraz organizacjami pozarządowymi działającymi w sektorze kultury fizycznej i turystyki w zakresie:

- upowszechniania kultury fizycznej i turystyki, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży;
- organizowanie imprez sportowych, rekreacyjnych i turystycznych o zasięgu powiatowym.

Zadanie 8.3. Współpraca z organizacjami ekologicznymi, realizującymi programy służące ochronie przyrody i edukacji ekologicznej w zakresie wymiany informacji i konsultowania projektów aktów prawnych dotyczących ochrony środowiska oraz edukacji ekologicznej w zakresie m. in. ochrony środowiska i ochrony dziedzictwa przyrodniczego.

9. Upowszechnianie wiedzy o zasobach kulturowych i przyrodniczych powiatu oraz jego walorach turystycznych na stronie internetowej powiatu oraz innych dostępnych środkach masowego przekazu.

Zadanie 9.1. Wydawanie niekomercyjnych niskonakładowych wydawnictw (drukowanych: przewodników, albumów, widokówek, folderów itp. lub wykorzystujących inne techniki zapisu, np. płyty CD) popularyzujących wiedzę o zasobach kulturowych i przyrodniczych powiatu; współ-

praca z organizacjami działającymi na rzecz promocji regionu w tym zakresie.

9. Wdrażanie powiatowego programu opieki nad zabytkami. Monitoring działania programu.

9.1. Instrumenty prawne i instytucjonalne.

W realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami wykorzystane zostaną instrumenty ogólne - określone w programach rządowych i wojewódzkich, w tym w Krajowym Programie Opieki nad Zabytkami oraz w innych dokumentach o charakterze planistycznym i strategicznym, a także narzędzia i środki własne Starostwa Powiatowego oraz partnerów uczestniczących w realizacji programu - Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, państwowych i samorządowych instytucji kultury, jednostek samorządu terytorialnego, kościołów oraz organizacji pozarządowych.

Powodzenie realizacji programu wymaga współdziałania starostwa zarówno z jednostkami samorządu położonych na terenie powiatu gmin - Muzeum w Czarńkowie i Trzciance jak i organizacji pozarządowych np. Związek Miast i Gmin Nadnoteckich, Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Nadnoteckich, spełniającymi istotną rolę w ochronie i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

Zakłada się, że cele określone w powiatowym programie opieki nad zabytkami będą osiągnięte w wyniku:

- współpracy władz powiatu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz organizacjami i związkami, których działania obejmują m.in. ochronę walorów krajoznawczych i kulturowych, w tym również Doliny Noteci,
- inicjatywy własnej władz powiatu.

9.2. Instrumenty finansowe.

System finansowania ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest dość skomplikowany. Najogólniej źródła finansowania tej sfery można podzielić na:

- źródła publiczne - budżet państwa, budżety jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, środki Unii europejskiej, inne źródła zagraniczne,
- źródła prywatne - środki osób fizycznych, organizacji pozarządowych - stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.

Finansowanie powiatowego programu opieki nad zabytkami będzie realizowane z wykorzystaniem środków z wielu źródeł. Będą to zarówno środki budżetowe jak i fundusze strukturalne, a także środki prywatne.

Zgodnie z art. 81, ust. 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, organ stanowiący powiatu może udzielać dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków w wysokości do 100% nakładów koniecznych do ich przeprowadzenia. Zasady udzielania dotacji zostały określone w Uchwale Rady Powiatu Czarńkowski - Trzcianieckiego Nr IV/22/2007 z dnia 30.01.2007 r.

9.3. Monitoring działania programu.

Zgodnie z art. 87, ust. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami za monitorowanie realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami odpowiada Zarząd Powiatu, który co dwa lata sporządza stosowne sprawozdanie i przedstawia je Radzie Powiatu. Niezwłocznie po zatwierdzeniu uchwałą Rady Powiatu Programu opieki nad zabytkami Powiatu Czarńkowski - Trzcianieckiego, powołany zostanie zespół, który zajmie się monitoringiem realizacji programu. Zespół ten zostanie powołany uchwałą Zarządu Powiatu.

W okresach czteroletnich dokonywana będzie przez Zarząd Powiatu ocena realizacji programu. Ocena ta będzie udostępniana do publicznej wiadomości na stronie internetowej Starostwa.

Program może podlegać modyfikacjom. Z chwilą wpisania Doliny Noteci na listę światowego dziedzictwa natury podjęte zostaną działania w celu uzupełnienia Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami o elementy wynikające z tego faktu.